

nomination actualized as the mental-psycho-kinetic complex knowledge about language, especially grammatical classes of words – parts of speech. This type of nomination has its specificity as a double motivator cognitive position, based on the transpositional derivation. It is metaphorical for its creation method. The onomasiological analysis of scientific-technical analytic terms has revealed five transpositional pairs of syntactic derivatives as terms-units components, they are verbal substantives-transposites, adjective substantives, substantive adjectives, verbal adjectives, and adjective adverbs. It has been proved that the categorical motivation is inferior to predicate-argument motivation on terms of syntactic derivative secondary nomination.

Key words: *analytic terms, scientific-technical terminology, proposition-dictum motivation, transposition, motivator, syntactic derivative.*

УДК 808.3+808.2:801

В. А. Глущенко

ІДЕЯ МОВНОГО РОЗВИТКУ В СТУДІЯХ О. О. ПОТЕБНІ

Статтю присвячено поглядам О. О. Потебні на мовний розвиток. Проаналізовано такі характеристики мовного розвитку в концепції Потебні, як загальність, об'єктивність, наступність, еволюційність, якісний характер. Особливу увагу приділено тезі Потебні про те, що розвиток мови є поступальним процесом, підпорядкованим прогресу. З цього погляду детально розкрито особливості критики Потебнею теорії двох періодів мовного розвитку.

Ключові слова: *мовний розвиток, загальний, об'єктивний, наступний, еволюційний і якісний характер, теорія двох періодів.*

Твердження про мовний розвиток є однією з основних умов виникнення й існування порівняльно-історичного мовознавства. Тому не випадково, що до проблеми розвитку мови звертаються як історики мови, так і історіографи мовознавства [10]. Проте, незважаючи на це, багато що залишається не до кінця з'ясованим. Це стосується як проблеми в цілому, так і поглядів на мовний розвиток окремих мовознавців, серед яких чільне місце посідає великий український учений Олександр Опанасович Потебня (1835–1891), що й зумовлює **актуальність** пропонованого дослідження.

Метою статті є характеристика мовного розвитку в концепції О. О. Потебні з акцентуванням уваги на методологічному аспекті.

Ця мета конкретизується в таких **завданнях**: 1) розкрити особливості вивчення мовного розвитку в студіях Потебні (у контексті досліджень його попередників); 2) охарактеризувати критику Потебнею теорії двох періодів мовного розвитку; 3) дати всебічну оцінку відповідних концепцій з позицій сучасної компаративістики й лінгвістичної методології; 4) показати принципову новизну низки тверджень, що зберігають свою значущість для сучасної лінгвістики й чекають подальшого поглиблення.

Відповідно до мети й завдань дослідження в нашій роботі застосовано **актуалістичний метод**.

У наших публікаціях [5; 6] у загальних рисах висвітлено погляди Потебні на мовний розвиток. Підготовка й публікація цієї статті викликана бажанням автора більш

докладно викласти й прокоментувати концепцію фундатора Харківської лінгвістичної школи.

Виходячи з ідеї загальності процесів розвитку в усіх сферах дійсності [14, с. 110, 646; 12, с. 77], Потебня зосереджував свою увагу на дослідженні розвитку мови. «Мова перебуває в постійному розвитку, – писав він, – і ніщо в ній не повинне розглядатися як щось нерухоме» [13, с. 88]. Зокрема, у мові «немає жодної нерухомої граматичної категорії» [12, с. 83]; «як самі звуки, так і окреме значення будь-якого слова мають корені в дуже глибокій старовині і в той самий час вічно розвиваються й рухаються вперед» [17, с. 211]. Потебня підкреслював, що розвиток мови є якісним процесом становлення нового; так, «заміна простої форми складною не є тільки латкою на старий одяг, а є створенням нової форми думки» [12, с. 66]. Розвиваючи твердження І. І. Срезневського про взаємодію старого і нового як джерело розвитку мови [20, с. 26], Потебня відзначав, що «в живих мовах руйнування старого є водночас створенням нового» [12, с. 516]. Звернення до праць Потебні показує, що в нього «нове» не тільки й не стільки додається до мови (кількісний підхід), скільки, приєднуючись, змінює якість «старого», перебудовує його [2, с. 89].

Згідно з традицією, яка склалася в компаративістиці 20-х – 60-х рр. XIX ст., Потебня вважав, що зміни в мові (діалекті) відбуваються поступово, у формі повільної еволюції. Учений відзначав «повільність» процесу «роз'єднання мов» [16, с. 12]. Іншою важливою характеристикою процесу розвитку мови виступає наступність – «зв'язок моментів життя мови» [12, с. 48].

Потебня підкреслював і об'єктивний характер цього процесу. Зокрема, розглядаючи «роз'єднання мов», він відзначав, що «повільність і правильність, з якою воно відбувається, указує на те, що шукати для нього містичне пояснення було б так само недоречно, як, напр., для змін земної кори або атмосфери» [16, с. 12].

Фундатор Харківської лінгвістичної школи трактував розвиток не в метафізичному плані, як рух по колу, а розглядав його як поступальний процес, підпорядкований прогресу: «Прогрес у мові є явищем... безсумнівним» [там же]. Учений був упевнений, що мови історично вдосконалюються в усіх сферах їхнього функціонування. Він, зокрема, писав: «Горезвісна мальовничість давніх мов є дитячою іграшкою грубого виробу порівняно з невичерпними засобами поетичного живопису, які пропонують поетові нові мови» [12, с. 16]. Досліджуючи історію синтаксичних явищ, Потебня підкреслював якісну відмінність синтаксичних ресурсів давніх мов від ресурсів нових; при цьому останні виявляються, як правило, більш різноманітними і тим самим більш досконалими [там же, с. 67]. У працях Потебні розвиток мови виступає як постійний, хоча нерідко й суперечливий рух уперед, до подальшого вдосконалення ресурсів і можливостей кожної мови. Це складний і непрямолінійний процес, який може здійснюватися від простого до складного та від складного до простого.

Саме таким трактуванням процесу мовного розвитку зумовлена критика Потебнею теорії двох періодів розвитку мови.

Уявлення про два періоди мовного розвитку: доісторичний період утворення та вдосконалення граматичних форм (і, ширше, взагалі мовних елементів різних рівнів) та історичний період їхнього занепаду – набуло значного поширення в лінгвістичних дослідженнях 20-х – 60-х рр. XIX ст. У загальному плані теорію двох періодів мовного розвитку сформулював Г. Гегель. Її розробляли Ф. Бопп, Я. Грімм, В. фон Гумбольдт, А. Шлейхер, Г. Курціус. Історіографи мовознавства відзначають, що в Росії до цієї теорії зверталися Ф. І. Буслаєв та І. І. Срезневський [21, с. 20–21; 19, с. 230–231].

Здійснена нами історико-наукова реконструкція свідчить, що данину теорії двох періодів віддавали й такі російські мовознавці, як О. Х. Востоков, М. І. Греч, М. Н. Катков. Так, Востоков писав: «Помічено взагалі, що всі давні мови переважали правильністю й багатством форм мови пізніші, що беруть від них свій початок» [4, с. 5]. Як приклади Востоков наводив санскрит і сучасні індійські мови, давньогрецьку й новогрецьку, «давнію германську» й сучасні германські, «старовинну слов'янську» й сучасні слов'янські. Греч писав про «народження, утворення та занепад мов» [7, с. 40]. Катков акцентував увагу на фонетичних одиницях: «Твердістю, чистотою та неначе свідомістю звуків мусила найвищою мірою відрізнитися мова первісна... Мови пам'ятні подають уже поступове псування й ослаблення звука: з живого діяча він стає механічним і неначе умовним знаменником йому чужого поняття» [9, с. 4–5]. Зокрема, щодо голосних Катков відзначав, що «це псування або це ослаблення вокалізму має бути визнане явищем, спільним для всієї індоєвропейської фонетики» [там же, с. 5–6]. Занепад відбувся й у будові складу: «Ми зовсім не так вибагливі в упорядкуванні складів, як наші предки» [там же, с. 114].

У концепції Срезневського перший період мовної історії є «часом розвитку форм мови», а другий – «періодом перетворень». Порівнюючи ці періоди, учений відзначав, що в другому періоді «колишня стрункість форм мови розладжується» [20, с. 19]. Іншого змісту надавав теорії двох періодів Буслаєв. Як відзначають дослідники, першому періоду, на відміну від другого, в інтерпретації Буслаєва властива більша конкретність у значенні слів і форм [18, с. 18]. Учений убачав у русі від конкретного до абстрактного одну з найважливіших закономірностей розвитку мови: «З часом живе значення слова губиться, враження забувається і залишається тільки одне абстрактне поняття» [3, с. 273]. Це спричиняється до того, що «важливість окремого слова зникає, і настає важливість усього речення» [там же, с. 301].

У середині XIX ст. теорію двох періодів заперечував К. С. Аксаков [1, с. X]: для нього, як підкреслює В. В. Колесов, розвиток мови є виявом народного духу, тому на кожному етапі мовної історії слово має свою творчу силу [10, с. 186]. Отже, Аксаков виступав проти уявлення про два періоди мовного розвитку з романтичних позицій.

У розкритті наукової безпідставності теорії двох періодів безперечною є заслуга Потебні. Саме він завдав цій теорії один з перших вирішальних ударів [8, с. 63]. Критикуючи твердження про занепад граматичних форм у другому періоді життя мови, Потебня підкреслював, що ніякого занепаду форм немає: зникають флексії, але загальна кількість форм не зменшується. «Факт полягає в стиранні флексій, що розглядаються як звукові елементи, – писав він, – але не в зменшенні загальної кількості форм і не в утраті формальності в мовах, що її виробили» [12, с. 61]. Отже, звукове «стирання» окремих мовних форм зовсім не означає зникнення формоутворення. Питання про розвиток граматичних форм у мові, на думку Потебні, є дуже складним, і його не можна розв'язати простим підрахунком флексій [там же, с. 63].

Звернення до висловлювань Потебні дозволяє встановити, що наявність у мові аналітичних форм він оцінював як показник високого ступеня досконалості засобів формоутворення. Так, Потебня писав, що «існування в мові описових форм не тільки не є ознакою занепаду формальності, але, навпаки, свідчить про торжество цього принципу», і з цієї точки зору «в нових мовах по відношенню до давніх можна бачити переродження, а не виродження та спотворення» [там же, с. 66]. Для ілюстрації цього твердження Потебня звертався до романських мов. Він відзначав, що в цих мовах займенник часто вживається разом з дієсловом, «де його не ставили в мові первісній», і

«є лише відокремленим від дієслова, інакше поставленим особовим закінченням» [там же, с. 67].

Стосовно розвитку звукового складу мови Потебня також виступав проти поширеного погляду, що фонетичні зміни – це «хвороба», яка в певний час оволодіває мовою. Потебня підкреслював, що мова розвивається завжди, в усі періоди її існування, і це стосується, зокрема, її фонетичної системи: звуки змінюються в будь-якій мові на всіх етапах її розвитку незалежно від переважання в мові рис синтетизму або аналітизму [там же, с. 55].

З нашого погляду, квінтесенцією потебнянської критики теорії двох періодів мовного розвитку можна вважати такі слова: «Теорія, що відносила творчість у мові до доісторичних часів, страждала саме тим, що не могла з'ясувати, яким чином мова може досягти успіхів як орган думки, підлягаючи в історичні часи лише дії руйнівних сил, спрямованих навіть не на одне тіло мови – звуки, що зі спіритуалістичного погляду було б ще зрозумілим, але на її душу: граматичну будову» [15, с. 178].

Аргументи Потебні були високо оцінені В. Ягичем, який відзначив «гостроту думки» великого українського мовознавця у висвітленні недоліків теорії двох періодів мовного розвитку [22, с. 336]. Згодом ця теорія зазнала критики в «маніфесті молодогограматиків» [11, с. 189].

На думку історіографів мовознавства, теорія двох періодів мовного розвитку з її штучними рамками, схематизмом, метафізичністю, з її невідповідністю реальним фактам і процесам розвитку мов істотно обмежувала історичний підхід до мовних явищ у 20-і – 60-і рр. XIX ст. [8, с. 47–48; 21, с. 21; 19, с. 231]. Проте з цілком негативною оцінкою теорії двох періодів мовного розвитку погодитися важко. Безперечно, ця теорія мала й позитивне значення: у першій половині XIX ст. вона стимулювала пошуки закономірностей розвитку мови, допомагала систематизувати матеріал історії індоєвропейських мов, а її подальше подолання стало можливим завдяки нагромадженню й осмисленню цього матеріалу, який показав вразливість тези про те, що в історичний час (писемний період) мовні системи вже власне не вдосконалюють свої засоби, а, навпаки, деградують, втрачають органічну стрункість і формальну завершеність.

Отже, Потебня дав глибоку, комплексну характеристику процесу мовного розвитку. Український лінгвіст різнобічно аргументував твердження про те, що мови, втрачаючи певні граматичні форми, творять нові, які не можна оцінювати як «кращі» або «гірші». Це мало безперечний вплив на розвиток порівняльно-історичного мовознавства.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо в поглибленому дослідженні процесу розвитку мови в мовознавстві XX ст. – початку XXI ст.

Список використаної літератури

1. Аксаков К. С. Опыт русской грамматики / К. С. Аксаков. – Москва, 1860. – Ч. 1. – Вып. 1. – 176 с. ; Aksakov K. S. Opyt russkoy grammatiki / K. S. Aksakov. – Moskva, 1860. – Ch. 1. – Vyp. 1. – 176 s.

2. Будагов Р. А. Портреты языковедов XIX – XX вв. : из истории лингвистических учений / Р. А. Будагов. – Москва : Наука, 1988. – 320 с. ; Budagov R. A. Portrety yazykovedov XIX – XX vv. : iz istorii lingvisticheskikh ucheniy / R. A. Budagov. – Moskva : Nauka, 1988. – 320 s.

3. Бушлаев Ф. И. О преподавании отечественного языка // Бушлаев Ф. И. Преподавание отечественного языка / Ф. И. Бушлаев. – Москва : Просвещение, 1992. – С. 25–373 ; Buslaev F. I. O prepodavanii otechestvennogo yazyka // Buslaev F. I.

Prepodavanie otechestvennogo yazyka / F. I. Buslaev. – Moskva : Prosveshchenie, 1992. – S. 25–373

4. Востоков А. Х. Рассуждение о славянском языке, служащее введением к грамматике сего языка, составленной по древнейшим оного письменным памятникам // Востоков А. Х. Филологические наблюдения / А. Х. Востоков. – Санкт-Петербург, 1865. – С. 1–27 ; Vostokov A. X. Rassuzhdenie o slavyanskom yazyke, sluzhashchee vvedeniem k grammatike sego yazyka, sostavlyayemoy po drevneyshim onogo pismennym pamyatnikam // Vostokov A. X. Filologicheskie nablyudeniya / A. Kh. Vostokov. – Sankt-Peterburg, 1865. – S. 1–27

5. Глущенко В. А. О. О. Потебня про «два періоди» розвитку мови / В. А. Глущенко // Діахронічне, типологічне і контрастивне дослідження германських, романських і слов'янських мов (семантика і словотвір) : матер. між нар. наук. конф. м. Донецьк, 24–25 квіт. 2001 р. – Донецьк, 2001. – С. 45–50 ; Hlushchenko V. A. O. O. Potebniya pro «dva periody» rozvytku movy / V. A. Hlushchenko // Diakhronichne, typolohichne i kontrastyvne doslidzhennia hermanskykh, romanskykh i slovianskykh mov (semantyka i slovotvir) : mater. mizh nar. nauk. konf. m. Donetsk, 24–25 kvit. 2001 r. – Donetsk, 2001. – S. 45–50

6. Глущенко В. А. Принцип розвитку в лінгвістичній концепції О. О. Потебні / В. А. Глущенко // Сучасні дослідження з іноземної філології. – 2010. – Вип. 8. – С. 114–119 ; Hlushchenko V. A. Pryntsyp rozvytku v linhvistychnii kontseptsii O. O. Potebni / V. A. Hlushchenko // Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii. – 2010. – Vyp. 8. – S. 114–119

7. Греч Н. И. Чтения о русском языке / Н. И. Греч. – Санкт-Петербург, 1840. – Ч. 1. – 336 с. ; Grech N. I. Chteniya o russkom yazyke / N. I. Grech. – Sankt-Peterburg, 1840. – Ch. 1. – 336 s.

8. Десницкая А. В. Вопросы изучения родства индоевропейских языков / А. В. Десницкая. – Москва; Ленинград : Издательство Академии наук СССР, 1955. – 332 с. ; Desnitskaya A. V. Voprosy izucheniya rodstva indoevropeyskikh yazykov / A. V. Desnitskaya. – Moskva; Leningrad : Izdatelstvo Akademii nauk SSSR, 1955. – 332 s.

9. Катков М. Н. Об элементах и формах славяно-русского языка / М. Н. Катков. – Москва, 1845. – 253 с. ; Katkov M. N. Ob elementakh i formakh slavyano-russkogo yazyka / M. N. Katkov. – Moskva, 1845. – 253 s.

10. Колесов В. В. Становление идеи развития в русском языкознании первой половины XIX в. / В. В. Колесов // Понимание историзма и развития в языкознании первой половины XIX века. – Ленинград : Наука, 1984. – С. 163–199 ; Kolesov V. V. Stanovlenie idei razvitiya v russkom yazykoznanii pervoy poloviny XIX v. / V. V. Kolesov // Ponimanie istorizma i razvitiya v yazykoznanii pervoy poloviny XIX veka. – Leningrad : Nauka, 1984. – S. 163–199

11. Остгоф Г. Предисловие к книге «Морфологические исследования в области индоевропейских языков» / Г. Остгоф, К. Бругман // Звегинцев В. А. История языкознания XIX – XX веков в очерках и извлечениях / В. А. Звегинцев. – Москва : Просвещение, 1964. – Ч. 1. – С. 187–198 ; Ostgof G. Predislovie k knige «Morfologicheskie issledovaniya v oblasti indoevropeyskikh yazykov» / G. Ostgof, K. Brugman // Zvegintsev V. A. Istoriya yazykoznaniya XIX – XX vekov v ocherkakh i izvlecheniyakh / V. Zvegintsev. – Moskva : Prosveshchenie, 1964. – Ch. 1. – S. 187–198

12. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике / А. А. Потебня. – Москва : Учпедгиз, 1958. – Т. 1–2. – 536 с. ; Potebnya A. A. Iz zapisok po russkoy grammatike / A. A. Potebnya. – Moskva : Uchpedgiz, 1958. – T. 1–2. – 536 s.

13. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике / А. А. Потебня. – Москва : Просвещение, 1977. – Т. 4. Вып. 2. – 406 с. ; Potebnya A. A. Iz zapisok po russkoy grammatike / A. A. Potebnya. – Moskva : Prosveshchenie, 1977. – T. 4. Vyp. 2. – 406 s.

14. Потебня А. А. Из записок по теории словесности (Поэзия и проза. Тропы и фигуры. Мышление поэтическое и мифическое) / А. А. Потебня. – Харьков : М. В. Потебня, 1905. – 649 с. ; Potebnya A. A. Iz zapisok po teorii slovesnosti (Poeziya i proza. Tropy i figury. Myshlenie poeticheskoe i mificheskoe) / A. A. Potebnya. – Kharkov : M. V. Potebnya, 1905. – 649 s.

15. Потебня А. А. К истории звуков русского языка / А. А. Потебня. – Воронеж, 1876. – Ч. 1. – 243 с. ; Potebnya A. A. K istorii zvukov russkogo yazyka / A. A. Potebnya. – Voronezh, 1876. – Ch. 1. – 243 s.

16. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. – Киев : СИНТО, 1993. – 192 с. ; Potebnya A. A. Mysl i yazyk / A. A. Potebnya. – Kiev : SINTO, 1993. – 192 s

17. Потебня А. А. Синтаксис русского языка / А. А. Потебня; [Публікація А. Я. Опришка] // Наукова спадщина О. О. Потебні і сучасна філологія : зб. наук. пр. – Київ : Наукова думка, 1985. – С. 206–221 ; Potebnya A. A. Sintaksis russkogo yazyka / A. A. Potebnya; [Publikatsiia A. Ya. Opryshka] // Naukova spadshchyna O. O. Potebni i suchasna filolohiia : zb. nauk. pr.. – Kyiv : Naukova dumka, 1985. – S. 206–221

18. Протченко И. Ф. Ф. И. Буслаев – выдающийся филолог и педагог / И. Ф. Протченко // Буслаев Ф. И. Преподавание отечественного языка / И. Ф. Протченко. – Москва : Просвещение, 1992. – С. 7–24 ; Protchenko I. F. F. I. Buslaev – vydayushchiysya filolog i pedagog / I. F. Protchenko // Buslaev F. I. Prepodavanie otechestvennogo yazyka / I. F. Protchenko. – Moskva : Prosveshchenie, 1992. – S. 7–24

19. Сорокин Ю. С. Эволюция понятия историзма в русском языкознании 1830 – 1840-х гг. / Ю. С. Сорокин // Понимание историзма и развития в языкознании первой половины XIX века. – Ленинград : Наука, 1984. – С. 200–235 ; Sorokin Yu. S. Evolyutsiya ponyatiya istorizma v russkom yazykoznanii 1830 – 1840-kh gg. / Yu. S. Sorokin // Ponimanie istorizma i razvitiya v yazykoznanii pervoy poloviny XIX veka. – Leningrad : Nauka, 1984. – S. 200–235

20. Срезневский И. И. Мысли об истории русского языка / И. И. Срезневский. – Москва : Учпедгиз, 1959. – С. 16–81 ; Sreznevskiy I. I. Mysli ob istorii russkogo yazyka / I. I. Sreznevskiy. – Moskva : Uchpedgiz, 1959. – S. 16–81

21. Чемоданов Н. С. Сравнительное языкознание в России : очерк развития сравнительно-исторического метода в русском языкознании / Н. С. Чемоданов. – Москва : Учпедгиз, 1956. – 95 с. ; Chemodanov N. S. Sravnitelnoe yazykoznanie v Rossii : ocherk razvitiya sravnitelno-istoricheskogo metoda v russkom yazykoznanii / N. S. Chemodanov. – Moskva : Uchpedgiz, 1956. – 95 s.

22. Jagić V. [Рец. :] А. Потеня. Aus den Memoiren über die russische Grammatik / V. Jagić // Потебня А. А. Из записок по русской грамматике. – Москва : Просвещение, 1977. – Т. 4. Вып. 2. – С. 335–340 ; Jagić V. [Rets. :] A. Potebnja. Aus den Memoiren über die russische Grammatik / V. Jagić // Potebnya A. A. Iz zapisok po russkoy grammatike. – Moskva : Prosveshchenie, 1977. – T. 4. Vyp. 2. – S. 335–340

Стаття надійшла до редакції 6.02.2016

V. A. Glushchenko

THE IDEA OF LANGUAGE DEVELOPMENT IN O. O. POTEBNIA'S WORKS

The universal, objective, continuous and evolutionary character of language development in O. O. Potebnia's concept is under research. Proceeding with I. I. Sreznevskiy's statement about the interrelation of the old and the new as a source of language development, Potebnia asserted that ruining the old is at the same time creating the new. The linguist's works prove

that, by him, the new” is not only added to language (quantitative approach) but, moreover, changes «the old», rebuilds it. Special attention is paid to Potebnia’s idea about language development being an onward process that follows the progress. By Potebnia, language development is an unceasing, though often inconsistent, movement forward, to further improvement of means and resources of every language. It is a complicated and nonlinear process, which can evolve from the prime to the complex and from the complex to the prime.

It was that interpretation of the process of language development that caused Potebnia criticize the theory of the two periods of language development.

The conception of the two periods of language development: the prehistoric period of creating and advancing grammatical forms (and language elements in different levels) and the historic period of their decay – expanded significantly in 20-s – 60-s of XIX ct. (G. Hegel, F. Bopp, J. Grimm, W. von Humboldt, A. Schleicher, G. Curtius, A. Kh. Vostokov, N. I. Grech, M. N. Katkov, F. I. Buslayev, I. I. Sreznevskiy). In middle XIX ct. the theory of the two periods was criticized (from the romantic position) by K. S. Aksakov.

Revealing the unreasonable character of the theory of the two periods is undoubtedly Potebnia’s merit. Criticizing the statement about the decay of grammatical forms in the second period of language life, Potebnia pointed out that there was no decay of the forms: inflexions disappeared but the total quantity of the forms didn’t reduce. So, disappearance of some language forms by no means indicated to disappearance of form creation. Existence of analytical forms in language was treated by Potebnia as an index of perfection of form creating means. Concerning the development of the language sound store, Potebnia opposed the popular idea that phonetic changes were a language «disease».

Potebnia’s assertions were highly appreciated by V. Jagić. Further on, the theory of the two periods of language development was criticized in «The Neogrammarians’ Manifesto».

In historiographers’ opinion, the theory of the two periods of language development with its artificial frames, schematism, metaphysicism, with its discrepancy with real facts and processes of language development restricted greatly the historical approach to linguistic studies in 20-s – 60-s of XIX ct. Nevertheless, it would be difficult to agree with the completely negative treatment of the theory of the two periods. Beyond question, this theory had positive importance: in the first half of XIX ct. it incited looking for regularities in language development, promoted systematizing the knowledge in the history of Indo-European languages, and its decay was caused by accumulation and understanding of this knowledge that demonstrated invalidation of the idea, that in the historic period (written period) language systems do not improve their means, but, on the contrary, degrade, lose their organic harmony and formal completeness instead.

Thus, Potebnia suggested a deep and complex characteristics of the process of language development. The Ukrainian scientist gave an all-round argumentation to the statement that languages lose certain forms, gain new ones, which cannot be treated as «better» or «worse». It goes without saying, it influenced the development of comparative-historical linguistics.

Key words: *language development, universal, objective, continuous, evolutionary and qualitative character, the theory of the two periods.*